EUROPSKA KOMISIJA

Bruxelles,
5.12.2018.

JOIN(2018)
36 final

ZAJEDNIČKA KOMUNIKACIJA EUROPSKOM PARLAMENTU, EUROPSKOM VIJEĆU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA

Akcijski plan za borbu protiv dezinformiranja

---

1. UVOD

Sloboda izražavanja osnovno je načelo Europske unije utvrđeno u Povelji Europske unije o temeljnim pravima i u ustavima država članica. Naša otvorena demokratska društva ovise o sposobnosti građana da pristupe raznim provjerljivim informacijama kako bi mogli izgraditi svoje stajalište o različitim političkim pitanjima. Na taj način građani mogu sudjelovati u javnim raspravama i u okviru slobodnih i pravednih političkih procesa izraziti svoje mišljenje. Ti su demokratski procesi sve više ugroženi namjernim, opsežnim i sustavnim širenjem dezinformacija.

Dezinformacije se definiraju kao provjerljivo lažne ili zavaravajuće informacije koje se stvaraju, iznose i šire radi ekonomske koristi ili namjernog obmanjivanja javnosti te koje mogu prouzročiti javnu štetu [1] . Javna šteta uključuje prijetnje demokratskim procesima i javnim dobrima kao što su zdravlje, okoliš ili sigurnost građana Unije. Dezinformacije ne uključuju nenamjerne pogreške, satiru i parodiju ni jasno naznačene stranačke vijesti i komentare. Mjere iz ovog akcijskog plana odnose se samo na sadržaj dezinformacija koji je zakonit na temelju prava Unije ili nacionalnog prava. Njima se ne dovodi u pitanje zakonodavstvo Unije ili bilo koje države članice koje može biti primjenjivo, uključujući propise o nezakonitom sadržaju [2] .

Nakon napada kemijskim oružjem u Salisburyju i povezanih zaključaka Europskog vijeća [3] Komisija i visoka predstavnica predstavili su Zajedničku komunikaciju o jačanju otpornosti na hibridne prijetnje [4] u kojoj je strateška komunikacija istaknuta kao prioritetno područje za daljnji rad. Europsko vijeće tada je pozvalo „visoku predstavnicu i Komisiju da do prosinca 2018., u suradnji s državama članicama i u skladu sa Zaključcima Europskog vijeća iz ožujka 2015., predstave akcijski plan s konkretnim prijedlozima za koordinirani odgovor EU-a na

izazov dezinformiranja, uključujući prikladne mandate i dostatne resurse za relevantne timove ESVD-a za stratešku komunikaciju” [5] .

Ovim se akcijskim planom odgovara na poziv Europskog vijeća na donošenje mjera za „zaštitu demokratskih sustava Unije i borbe protiv dezinformiranja, među ostalim u kontekstu predstojećih europskih izbora” [6] . Plan se temelji na postojećim inicijativama Komisije i radu radne skupine za stratešku komunikaciju na istoku u okviru Europske službe za vanjsko djelovanje. U njemu su utvrđene mjere koje će Komisija i visoka predstavnica poduzeti uz pomoć Europske službe za vanjsko djelovanje u suradnji s državama članicama i Europskim parlamentom. Plan uključuje informacije dobivene od država članica, među ostalim putem rasprava u okviru Vijeća [7] , Odbora stalnih predstavnika I. i II., Odbora za političku sigurnost, odgovarajućih radnih skupina Vijeća te sastanaka direktora za stratešku komunikaciju i političkih direktora ministarstava vanjskih poslova. U planu se u obzir uzima i suradnja s ključnim partnerima Unije, uključujući Organizaciju sjevernoatlantskog ugovora i Skupinu 7 (G-7) [8] .

U Komunikaciji o suzbijanju dezinformacija na internetu (Komunikacija iz travnja) istaknuta je ključna uloga civilnog društva i privatnog sektora (posebno platformi društvenih medija) u rješavanju problema dezinformacija. Kao nastavak na nju internetske platforme i oglašivačke industrije dogovorile su u rujnu 2018. Kodeks dobre prakse kako bi se povećala transparentnost na internetu i zaštitili građani, posebno s obzirom na izbore za Europski parlament 2019., ali i dugoročno. Danas je od ključne važnosti da ti dionici ostvare ciljeve koje je Komisija utvrdila u travnju te da u potpunosti poštuju Kodeks dobre prakse [9] . Osim toga, razvija se neovisna mreža provjeravatelja činjenica kako bi se povećala sposobnost pronalaženja i otkrivanja dezinformacija, a na razini Unije i na nacionalnoj razini ulažu se trajni napori za potporu medijskoj pismenosti.

Akcijskom planu priloženo je izvješće o napretku u odnosu na Komunikaciju iz travnja [10] . U ovom je izvješću prikazan napredak ostvaren u pogledu raznih mjera, posebno u pogledu Kodeksa dobre prakse, poticanja sigurnog, pouzdanog i odgovornog internetskog ekosustava, aktivnosti povezanih s povećanjem osviještenosti i medijskom pismenošću te potpore neovisnim medijima i kvalitetnom novinarstvu.

Europsko vijeće prvo je prepoznalo prijetnju internetskih kampanja dezinformiranja 2015., kada je od visoke predstavnice zatražilo da razmotri kampanje dezinformiranja koje provodi Rusija. Radna skupina za stratešku komunikaciju na istoku uspostavljena je kako bi se pozabavilo tim problemom i povećala osviještenost o tom pitanju. Osim toga, Zajedničkom komunikacijom o suzbijanju hibridnih prijetnji [11] uspostavljena je jedinica za otkrivanje hibridnih prijetnji u okviru Europske službe za vanjsko djelovanje koja će biti jedinstvena točka za analizu hibridnih prijetnji. Njome je osnovan i Europski centar izvrsnosti za suzbijanje hibridnih prijetnji, koji širi najbolje prakse i podupire aktivnosti Unije i Organizacije sjevernoatlantskog ugovora u tom području.

S obzirom na izbore za Europski parlament 2019. i više od 50 predsjedničkih, državnih ili lokalnih/regionalnih izbora koji će se do 2020. održati u državama članicama, potrebno je hitno pojačati napore kako bi se osigurali slobodni i pravedni demokratski procesi. Prijetnje demokraciji u bilo kojoj državi članici mogu naštetiti Uniji u cjelini. Osim toga, dezinformacije su često usmjerene na europske institucije i njihove predstavnike, a cilj im je općenito ugroziti europski projekt. Komisija je 12. rujna 2018. donijela mjere [12] za osiguravanje slobodnih i poštenih europskih izbora i preporučila upotrebu sankcija kada je to primjereno, među ostalim za nezakonitu uporabu osobnih podataka radi utjecanja na ishod izbora [13] . Isto tako, države članice trebaju hitno poduzeti potrebne mjere kako bi očuvale cjelovitost svojih izbornih sustava i infrastrukture te ih testirale uoči europskih izbora.

Kampanje dezinformiranja, posebno one koje provode treće zemlje, često su dio hibridnog ratovanja [14] koje uključuje kibernapade i hakiranje mreža [15] . Dokazi pokazuju da strani državni akteri sve više upotrebljavaju strategije dezinformiranja kako bi utjecali na društvene rasprave, stvorili podjele i zadirali u demokratsko donošenje odluka. Te strategije nisu usmjerene samo na države članice, već i na partnerske zemlje u istočnom susjedstvu te u južnom susjedstvu, na Bliskom istoku i u Africi.

Dezinformacije koje proizvode i/ili šire ruski izvori zabilježene su u kontekstu nekoliko izbora i referenduma u EU-u [16] . Kampanje dezinformiranja koje se odnose na rat u Siriji [17] , na obaranje zrakoplova MH-17 na istoku Ukrajine [18] i na uporabu kemijskog oružja u napadu u Salisburyju [19] dobro su evidentirane.

2. DEZINFORMACIJE: RAZUMIJEVANJE PRIJETNJI I JAČANJE EUROPSKOG ODGOVORA

Dezinformacije su prijetnja koja stalno poprima nove oblike te stoga zahtijeva stalne napore radi suzbijanja relevantnih aktera, vektora, alata, metoda, prioritetnih ciljeva i učinka. Jedinica EU-a za otkrivanje hibridnih prijetnji analizira neke oblike dezinformiranja, posebno dezinformiranje koje provodi država, u suradnji s radnim skupinama za stratešku komunikaciju Europske službe za vanjsko djelovanje i uz potporu službi država članica.

Akteri koji šire dezinformacije mogu biti unutarnji, u državama članicama, ili vanjski, uključujući državne (ili državno sponzorirane) i nedržavne aktere. Prema izvješćima [20] , više od 30 zemalja koristi se dezinformiranjem i utječe na aktivnosti u različitim oblicima, među ostalim u svojim zemljama. Dezinformacije koje šire akteri u državama članicama sve su veći razlog za zabrinutost u cijeloj Uniji. U Uniji su zabilježeni i slučajevi dezinformiranja koje su provodili nedržavni akteri, primjerice u vezi s cijepljenjem [21] . Kada je riječ o vanjskim akterima, u slučaju Ruske Federacije postoje jaki dokazi. Međutim, brzo učeći na metodama Ruske Federacije, strategije dezinformiranja provode i druge treće zemlje.

Prema informacijama jedinice EU-a za otkrivanje hibridnih prijetnji, dezinformacije koje širi Ruska Federacija [22] najveća su prijetnja EU-u jer

su sustavne, adekvatno financirane i na drukčijoj razini od ostalih zemalja. Kad je riječ o koordinaciji, vrstama meta i strateškom utjecaju, dezinformacije iz Rusije dio su šire hibridne prijetnje koja se koristi brojnim alatima, polugama i nedržavnim akterima.

Stalne ciljane kampanje dezinformiranja protiv Unije, njezinih institucija i politika vjerojatno će postati brojnije uoči izbora za Europski parlament 2019. To zahtijeva donošenje hitnih i neposrednih mjera za zaštitu Unije, njezinih institucija i njezinih građana od dezinformacija.

Društveni mediji postali su važno sredstvo širenja dezinformacija, koje su u pojedinim slučajevima, kao što je bio onaj društva Cambridge Analytica, usmjerene na određene korisnike koji se identificiraju neovlaštenim pristupom i korištenjem osobnim podacima, a krajnji je cilj utjecati na rezultate izbora. Nedavni dokazi pokazuju da se usluge slanja privatnih poruka sve više upotrebljavaju za širenje dezinformacija [23] . Tehnike uključuju manipulaciju videozapisa (engl. „deep-fakes") i krivotvorenje službenih dokumenata; uporabu automatiziranog internetskog softvera (botova) za širenje i umnožavanje razdornog sadržaja i rasprava na društvenim mrežama; trolovske napade na profile na društvenim mrežama i krađu informacija. Istodobno u mnogim regijama važnu ulogu i dalje imaju tradicionalne metode kao što su televizija, novine, internetske stranice i lančane poruke e-pošte. Budući da se upotrebljavani alati i tehnike brzo mijenjaju, istom se brzinom mora prilagođavati odgovor.

Uz poduzimanje mjera u državama članicama i na razini Unije, Unija ima znatan interes za suradnju s partnerima u tri prioritetna područja – u svojem istočnom i južnom susjedstvu i na zapadnom Balkanu. Otkrivanje dezinformacija u susjednim zemljama Unije nadopunjuje rješavanje problema u Uniji.

Europska služba za vanjsko djelovanje osnovala je posebne radne skupine za stratešku komunikaciju, koje se sastoje od stručnjaka s relevantnim jezičnim vještinama i znanjem, radi rješavanja problema i razvoja strategija odgovora. Radne skupine blisko surađuju sa službama Komisije kako bi se osigurao usklađen i dosljedan komunikacijski pristup u regijama.

Na temelju Akcijskog plana o strateškoj komunikaciji, donesenog 22. lipnja 2015., mandat radne skupine za stratešku komunikaciju na istoku obuhvaća tri područja djelovanja: i. djelotvornu komunikaciju i promicanje politika Unije prema istočnom susjedstvu; ii. jačanje ukupnog medijskog okružja u istočnom susjedstvu i u državama članicama, uključujući potporu za slobodu medija i jačanje neovisnih medija te iii. poboljšanje kapaciteta Unije za predviđanje, suzbijanje i odgovor na aktivnosti dezinformiranja koje provodi Ruska Federacija. Kao odgovor na zaključke Vijeća iz prosinca 2015. i lipnja 2017. Europska služba za vanjsko djelovanje osnovala je dvije dodatne radne skupine: radnu skupinu za zapadni Balkan [24] i radnu skupinu za jug [25] , koja obuhvaća zemlje Bliskog istoka, sjeverne Afrike i Perzijskog zaljeva.

Od svojeg osnutka, radna skupina za stratešku komunikaciju na istoku djelotvorno izvještava o politikama Unije u istočnom susjedstvu, uglavnom pristupom koji se temelji na kampanjama. Osim toga, ta je radna skupina evidentirala, analizirala i istaknula više od 4500 primjera dezinformacija koje je provela Ruska Federacija, otkrila je brojne diskurse dezinformiranja te je razotkrila alate, tehnike i namjere kampanja dezinformiranja, o kojima je i povećala osviještenost. Usredotočena je na zemlje istočnog partnerstva te na ruske domaće i međunarodne medije, a njezin je pristup na temelju prikupljenih dokaza otkriti upotrijebljene trendove, diskurse, metode i kanale te o njima povećati osviještenost.

Mandat radne skupine za stratešku komunikaciju na istoku stoga bi trebalo zadržati, a mandate drugih dviju radnih skupina za stratešku komunikaciju (zapadni Balkan i jug) trebalo bi preispitati u kontekstu rastućeg opsega i ozbiljnosti aktivnosti dezinformiranja u tim regijama i potrebe za povećanjem osviještenosti o negativnim posljedicama dezinformiranja.

3. MJERE ZA KOORDINIRANI ODGOVOR UNIJE NA DEZINFORMACIJE

Rješavanje problema dezinformiranja zahtijeva političku odlučnost i jedinstveno djelovanje te mobilizaciju svih dijelova vlasti (uključujući protuhibridne, kibersigurnosne, obavještajne službe i službe za stratešku komunikaciju te tijela nadležna za zaštitu podataka, izbore, izvršavanje zakona i medije). To bi se trebalo provesti u bliskoj suradnji s partnerima istomišljenicima u cijelom svijetu, za što je potrebna bliska suradnja institucija Unije, država članica, civilnog društva i privatnog sektora, posebno internetskih platformi.

Koordinirani odgovor na dezinformacije predstavljen u ovom akcijskom planu temelji se na četiri stupa:

(I) poboljšanje sposobnosti institucija Unije za otkrivanje, analizu i objavljivanje dezinformacija;

(II) jačanje koordiniranih i zajedničkih odgovora na dezinformacije;

(III) mobilizacija privatnog sektora radi borbe protiv dezinformacija;

(IV) povećanje osviještenosti i poboljšanje društvene otpornosti.

STUP 1.: POBOLJŠANJE SPOSOBNOSTI INSTITUCIJA UNIJE ZA PRONALAŽENJE, ANALIZU I OTKRIVANJE DEZINFORMACIJA

Kako bi se djelotvorno riješila prijetnja dezinformiranja, potrebno je ojačati radne skupine za stratešku komunikaciju Europske službe za vanjsko djelovanje, delegacije Unije i jedinice EU-a za otkrivanje hibridnih prijetnji tako što im treba osigurati dodatno specijalizirano osoblje, kao što su stručnjaci za rudarenje i analizu podataka radi obrade relevantnih podataka. Važno je i angažirati dodatne službe za praćenje medija kako bi se obuhvatio širi raspon izvora i jezika te pokrenuti dodatno istraživanje i studije o dosegu i utjecaju dezinformacija. Osim

toga, treba uložiti i u analitičke alate kao što su namjenski softver za rudarenje, organizaciju i objedinjavanje velikih količina digitalnih podataka.

Jačanje timova za stratešku komunikaciju Europske službe za vanjsko djelovanje provest će se u dva koraka.

Kratkoročno se očekuje da će se proračun za stratešku komunikaciju u 2019. više nego udvostručiti [26] , a uz to će se prije europskih izbora otvoriti najmanje 11 dodatnih radnih mjesta. Srednjoročno [27] će se zatražiti dodatna radna mjesta za stalno osoblje u timovima za stratešku komunikaciju i jedinici EU-a za otkrivanje hibridnih prijetnji u sjedištu te nova radna mjesta u delegacijama u zemljama u susjedstvu kako bi se tijekom sljedeće dvije godine osoblje povećalo za 50–55 članova.

Nastavit će se suradnja službi Komisije i Europske službe za vanjsko djelovanje, primjerice u razmjeni alata ili osmišljavanju komunikacijskih kampanja.

Analize prijetnji i obavještajne procjene osnova su za rad na dezinformacijama. Stručno znanje Obavještajnog i situacijskog centra trebalo bi se u potpunosti iskoristiti za analizu promjenjive prirode kampanja dezinformiranja.

Radne skupine za stratešku komunikaciju blisko će surađivati s relevantnim delegacijama Unije i Komisijom na suzbijanju dezinformacija. Posebno će surađivati s Komisijinom internom mrežom protiv dezinformiranja, uspostavljenom nakon Komunikacije iz travnja [28] .

Države članice trebale bi dopunjavati i podupirati mjere institucija Unije povećanjem svojih nacionalnih kapaciteta i podupiranjem potrebnog povećanja sredstava za institucije Unije.

Mjera 1.: Posebno s obzirom na izbore za Europski parlament 2019., ali i dugoročno, visoka će predstavnica u suradnji s državama članicama ojačati radne skupine za stratešku komunikaciju i delegacije Unije osiguravanjem dodatnog osoblja i novih alata koji su potrebni za otkrivanje, analizu i objavljivanje dezinformacija. Države članice trebale bi, prema potrebi, također unaprijediti svoje nacionalne kapacitete u tom području te poduprijeti potrebno povećanje sredstava za radne skupine za stratešku komunikaciju i delegacije Unije.

Mjera 2.: Visoka predstavnica revidirat će mandate radnih skupina za stratešku komunikaciju za zapadni Balkan i jug kako bi im se omogućilo djelotvorno suzbijanje dezinformacija u tim regijama.

STUP 2.: JAČANJE KOORDINIRANIH I ZAJEDNIČKIH ODGOVORA NA DEZINFORMACIJE

Prvi sati nakon širenja dezinformacija ključni su za njihovo otkrivanje, analizu i odgovor. Zbog toga će se s pomoću posebne tehnološke infrastrukture uspostaviti sustav brzog uzbunjivanja za obavještavanje o kampanjama dezinformiranja u stvarnom vremenu. Time će se olakšati razmjena podataka i procjena što će omogućiti zajednički uvid u stanje, koordiniranu raspodjelu i odgovor te učinkovito korištenje vremena i resursa.

U okviru uspostave sustava brzog uzbunjivanja, svaka bi država članica, u skladu sa svojim institucionalnim ustrojem, trebala odrediti kontaktnu točku koja bi u idealnom slučaju bila smještena u odjelima za stratešku komunikaciju. Preko te kontaktne točke dijelile bi se obavijesti i osigurala koordinacija s ostalim relevantnim nacionalnim tijelima te s Komisijom i Europskom službom za vanjsko djelovanje. Time se ne dovode u pitanje postojeće nadležnosti nacionalnih tijela na temelju prava Unije i/ili nacionalnog prava ili u okviru drugih dijelova ovog akcijskog plana. Ako se dezinformiranje odnosi na izbore ili na funkcioniranje demokratskih institucija u državama članicama, nacionalne kontaktne točke trebale bi blisko surađivati s nacionalnim mrežama za izbore [29] . U tom bi se slučaju rezultati rada sustava brzog uzbunjivanja trebali podijeliti s europskom koordinacijskom mrežom za izbore [30] , posebno radi razmjene informacija o prijetnjama izborima i potpore za moguću primjenu sankcija. Internetske platforme trebale bi surađivati s kontaktnim točkama koje su temelj sustava brzog uzbunjivanja, posebno u izbornom razdoblju, radi pružanja pravovremenih i relevantnih informacija.

Sustav brzog uzbunjivanja trebao bi biti usko povezan s postojećim kapacitetima koji su u cjelodnevnoj pripravnosti kao što su Koordinacijski centar za odgovor na hitne situacije [31] i Situacijska soba Europske službe za vanjsko djelovanje [32] . Kao kanali za razmjenu informacija mogu se koristiti jedinica EU-a za otkrivanje hibridnih prijetnji u sklopu Obavještajnog i situacijskog centra te relevantne radne skupine Vijeća. Komisija i visoka predstavnica osigurat će redovitu razmjenu informacija i najboljih praksi s ključnim partnerima, uključujući unutar skupine G7 i Organizacije sjevernoatlantskog ugovora.

Brza reakcija putem učinkovite komunikacije temeljene na činjenicama ključna je za suzbijanje i borbu protiv dezinformacija, uključujući u slučajevima dezinformiranja koji se tiču pitanja i politika Unije. To je važno kako bi se potaknula otvorena i demokratska rasprava bez manipulacije, među ostalim i u kontekstu predstojećih europskih izbora. Institucije Unije [33] i države članice trebaju poboljšati svoju sposobnost reagiranja i učinkovite komunikacije. Komisija je već povećala financiranje aktivnosti za bolje komuniciranje koje se provode u okviru njezinih regionalnih programa komunikacije, uključujući u susjedstvu Unije i delegacijama Unije. Sve institucije Unije aktivno komuniciraju o europskom djelovanju i politikama u Uniji. Konkretno, predstavništva Komisije i uredi za vezu Europskog parlamenta u državama članicama imaju ključnu ulogu u pružanju poruka prilagođenih lokalnim uvjetima, uključujući posebne alate za širenje činjenica i suzbijanje pogrešnih vjerovanja [34] .

Potrebno je dodatno ojačati suradnju između država članica i institucija Unije, posebno u pogledu razmjene informacija, zajedničkog učenja,

povećanja osviještenosti, proaktivnih razmjena poruka i istraživanja. Potrebna je veća razmjena obavještajnih podataka među državama članicama i institucijama Unije radi boljeg uvida u stanje i poboljšanja njihovih kapaciteta za odgovor. Proaktivna i objektivna komunikacija o vrijednostima i politikama Unije posebno je učinkovita kada je izravno provode države članice. U tu svrhu Komisija i visoka predstavnica pozivaju države članice da pojačaju svoje komunikacijske napore i brane Uniju i njezine institucije od kampanja dezinformiranja.

Mjera 3.: Do ožujka 2019. Komisija i visoka predstavnica u suradnji s državama članicama uspostavit će sustav brzog uzbunjivanja za borbu protiv kampanja dezinformiranja, u bliskoj suradnji s postojećim mrežama, Europskim parlamentom i Organizacijom sjevernoatlantskog ugovora te mehanizmom za brzi odgovor skupine G7.

Mjera 4.: Imajući u vidu nadolazeće europske izbore, Komisija će u suradnji s Europskim parlamentom pojačati svoje komunikacijske napore u pogledu vrijednosti i politika Unije. I države članice trebale bi znatno pojačati vlastite komunikacijske napore u tom pogledu.

Mjera 5.: Komisija i visoka predstavnica, u suradnji s državama članicama, pojačat će stratešku komunikaciju u susjedstvu Unije.

STUP 3.: MOBILIZACIJA PRIVATNOG SEKTORA RADI BORBE PROTIV DEZINFORMACIJA

Internetske platforme, oglašivači i oglašivačka industrija imaju ključnu ulogu u rješavanju problema dezinformacija, s obzirom na to da je veličina problema izravno povezana sa sposobnošću platformi da umnožavaju, usmjeravaju i šire dezinformacijske poruke zlonamjernih aktera. S obzirom na prijašnje propuste u rješavanju tog problema, Komisija ih je u travnju 2018. pozvala da pojačaju svoje napore. U tom kontekstu, Kodeks dobre prakse u suzbijanju dezinformacija objavljen je 26. rujna 2018. [35] . Glavne internetske platforme koje su potpisale Kodeks dobre prakse obvezale su se na konkretne mjere koje treba provesti prije izbora za Europski parlament 2019.

Komisija poziva sve potpisnike Kodeksa dobre prakse da brzo i učinkovito provedu mjere i postupke utvrđene u Kodeksu na razini cijelog EU-a, stavljajući naglasak na mjere koje su hitne i relevantne za osiguranje integriteta europskih izbora 2019. Konkretno, velike internetske platforme trebale bi odmah: i. osigurati kontrolu objavljivanja oglasa i transparentnost političkog oglašivanja na temelju učinkovitih provjera identiteta sponzora, ii. zatvoriti lažne račune aktivne na njihovim poslužiteljima i iii. identificirati automatizirane botove i označiti ih. Internetske platforme trebale bi surađivati i s nacionalnim regulatornim tijelima u audiovizualnom sektoru te s neovisnim provjeravateljima činjenica i istraživačima za otkrivanje i označivanje kampanja dezinformiranja, posebno tijekom izbornih razdoblja, te za poboljšanje vidljivosti činjenično provjerenog sadržaja i njegovo širenje.

Komisija će uz pomoć Europske skupine regulatora za audiovizualne medijske usluge (ERGA) [36] pratiti provedbu obveza od strane potpisnika Kodeksa dobre prakse i redovito izvještavati o tome jesu li i u kojoj mjeri pojedinačne platforme ispunile te obveze. Kako bi se omogućilo učinkovito i sveobuhvatno praćenje, platforme bi do kraja ove godine Komisiji trebale dostaviti ažurirane i potpune informacije o mjerama koje su poduzele kako bi ispunile te obveze. Komisija će te informacije objaviti u siječnju 2019. Platforme bi trebale pružiti i potpune informacije, među ostalim i odgovorom na posebne zahtjeve Komisije, o tome kako redovito provode obveze počevši od siječnja 2019. kako bi se omogućilo ciljano praćenje usklađenosti s Kodeksom uoči izbora za Europski parlament. Ti će se podaci također objaviti.

Osim toga, Kodeksom dobre prakse predviđa se da potpisnici dostave potpuno izvješće nakon dvanaest mjeseci. Ta izvješća trebaju sadržavati potpune podatke i informacije kako bi se Komisiji omogućila temeljita procjena. Na temelju toga Komisija će uz pomoć neovisnih stručnjaka i ERGA-e procijeniti ukupnu učinkovitost Kodeksa dobre prakse. Komisija može zatražiti i pomoć Europskog audiovizualnog opservatorija.

Komisija napominje da ukupna učinkovitost Kodeksa ovisi o najvećem mogućem sudjelovanju internetskih platformi i sektora internetskog oglašavanja. Stoga poziva dodatne relevantne dionike da se pridržavaju Kodeksa.

Mjera 6.: Komisija će osigurati pomno i stalno praćenje provedbe Kodeksa dobre prakse. Komisija će se prema potrebi, a posebno imajući u vidu europske izbore, zalagati za brzu i učinkovitu usklađenost. Komisija će provesti sveobuhvatnu ocjenu na kraju prvog 12-mjesečnog razdoblja primjene Kodeksa. Pokažu li se provedba i učinak Kodeksa dobre prakse nezadovoljavajućima, Komisija može predložiti daljnje mjere, uključujući regulatorne.

STUP 4.: POVEĆANJE OSVIJEŠTENOSTI I POBOLJŠANJE DRUŠTVENE OTPORNOSTI

Veća osviještenost javnosti ključna je za povećanje otpornosti društva na prijetnju koju predstavljaju dezinformacije. Potrebno je početi s boljim razumijevanjem izvora dezinformacija te namjera, alata i ciljeva na kojima počiva dezinformiranje, ali i boljim razumijevanjem vlastitih slabosti. Dobra znanstvena metodologija mogla bi pomoći u prepoznavanju glavnih slabosti u državama članicama [37] . Ključno je razumjeti kako i zašto građane, a ponekad i cijele zajednice, privlače dezinformacijski diskursi i definirati sveobuhvatan odgovor na to pitanje.

Izgradnja otpornosti obuhvaća i specijalizirana osposobljavanja, javne konferencije i rasprave te druge oblike zajedničkog učenja za medije. Uključuje i osnaživanje svih sektora društva a posebno razvijanje medijske pismenosti građana kako bi naučili prepoznati dezinformacije i obraniti se od njih.

Za sveobuhvatan odgovor na dezinformacije potrebno je aktivno sudjelovanje civilnog društva. U komunikaciji i preporuci [38] , koje su dio skupa mjera, o osiguravanju slobodnih i poštenih europskih izbora (izborni paket) pozivaju se države članice da s medijima, internetskim platformama, pružateljima informacijske tehnologije i drugima surađuju na aktivnostima povećanja osviještenosti kako bi se povećala transparentnost izbora i izgradilo povjerenje u izborne postupke. Uoči europskih izbora potrebo je aktivno sudjelovanje država članica i popratne mjere u tom kontekstu.

Neovisni provjeravatelji činjenica i istraživači imaju ključnu ulogu u unapređivanju razumijevanja struktura koje podržavaju dezinformacije i mehanizama koji oblikuju način njihova širenja na internetu. Osim toga, oni svojim aktivnostima povećavaju osviještenost o različitim vrstama dezinformiracijskih prijetnji i mogu doprinijeti ublažavanju njihova negativnog učinka. Potrebno je ojačati njihovu sposobnost prepoznavanja i razotkrivanja dezinformiracijskih prijetnji i olakšavati prekograničnu suradnju. Na temelju mjera iznesenih u Komunikaciji iz travnja potrebno je povećati broj nacionalnih multidisciplinarnih timova neovisnih provjeravatelja činjenica i akademskih istraživača s posebnim znanjem o lokalnim informacijskim okruženjima. Za to je potrebna potpora i suradnja država članica kako bi se olakšalo funkcioniranje europske mreže provjeravatelja činjenica, uz potpuno poštovanje neovisnosti aktivnosti provjere činjenica i istraživanja. U okviru programa Instrument za povezivanje Europe [39] , Komisija će financirati digitalnu platformu koja će okupiti neovisne nacionalne multidisciplinarne timove.

Kako bi povećala osviještenost i otpornost, Komisija će dodatno pojačati svoju predanost i trenutačne aktivnosti u pogledu medijske pismenosti kako bi građane Unije osposobila za bolje prepoznavanje dezinformacija i postupanje s njima [40] . Države članice trebale bi brzo provesti odredbu revidirane Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama kojom se od njih zahtijeva da promiču i razvijaju vještine medijske pismenosti [41] .

Komisija je predložila financiranje za razvoj novih alata za bolje razumijevanje i borbu protiv dezinformiranja na internetu u svojem prijedlogu programa Obzor Europa [42] . Komisija će prema potrebi poduprijeti i informativne kampanje za povećanje osviještenosti korisnika o najnovijim tehnologijama (npr. uvjerljiv krivotvoreni sadržaj, engl. „deep-fakes”).

Rad neovisnih medija ključan je za funkcioniranje demokratskog društva. Komisija [43] će stoga nastaviti podržavati neovisne medije i istraživačke novinare jer pridonose otkrivanju dezinformacija. Osim toga, Komisija će nastaviti provoditi posebne programe povezane s potporom medijima, uključujući pružanje financijske potpore, i profesionalizaciju u susjedstvu [44] .

Mjera 7.: Imajući u vidu izbore za Europski parlament 2019., ali i budućnost, Komisija i visoka predstavnica će u suradnji s državama članicama organizirati ciljane kampanje za javnost i obuku za medije i kreatore javnog mnijenja u Uniji i u njezinu susjedstvu kako bi se povećala osviještenost o negativnim učincima dezinformacija. Nastavit

će se s naporima za podupiranje rada neovisnih medija i kvalitetnog novinarstva te istraživanja dezinformiranja kako bi se pružio sveobuhvatan odgovor na tu pojavu.

Mjera 8.: Države članice trebale bi u suradnji s Komisijom podupirati osnivanje timova multidisciplinarnih neovisnih provjeravatelja činjenica i istraživača s posebnim poznavanjem lokalnih informacijskih okruženja kako bi se pronašle i razotkrile dezinformacijske kampanje na različitim društvenim mrežama i u digitalnim medijima.

Mjera 9.: U okviru Tjedna medijske pismenosti u ožujku 2019., Komisija će u suradnji s državama članicama poduprijeti prekograničnu suradnju stručnjaka za medijsku pismenost te uvođenje praktičnih alata za promicanje medijske pismenosti namijenjenih javnosti. Države članice trebale bi isto tako brzo provesti odredbe Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama za promicanje medijske pismenosti.

Mjera 10.: S obzirom na predstojeće europske izbore 2019., države članice trebale bi osigurati učinkovito praćenje izbornog paketa, posebno preporuke. Komisija će pomno pratiti kako se paket provodi te, prema potrebi, pružiti odgovarajuću potporu i savjete.

4. ZAKLJUČCI

Dezinformiranje predstavlja velik izazov za europske demokracije i društva. Unija mora riješiti taj problem, ostajući vjerna europskim vrijednostima i slobodama. Dezinformiranje potkopava povjerenje građana u demokraciju i demokratske institucije. Ono doprinosi polarizaciji javnih stajališta te zadire u postupke demokratskog donošenja odluka. Može ga se koristiti i za ugrožavanje europskog projekta. To može imati znatne negativne učinke na društvo u cijeloj Uniji, osobito uoči izbora za Europski parlament 2019.

Snažna predanost i odlučne mjere nužni su za očuvanje demokratskog procesa i povjerenja građana u javne institucije na nacionalnoj razini i na razini Unije. Ovim se akcijskim planom utvrđuju ključne mjere za borbu protiv dezinformiranja koordiniranim pristupom institucija Unije i država članica. Ističu se i mjere koje različiti dionici trebaju što prije poduzeti prije izbora za Europski parlament 2019. Države članice trebale bi pojačati svoju solidarnost i braniti Uniju od hibridnih napada, uključujući napade dezinformacijama.

Osim toga, cilj je da Unija i njezino susjedstvo budu otporniji na dezinformacije i u budućnosti. To zahtijeva kontinuirane i trajne napore za podupiranje obrazovanja i medijske pismenosti, novinarstva, provjeravatelja činjenica, istraživača i civilnog društva u cjelini.

Komisija i visoka predstavnica stoga:

- podsjećaju da je za učinkovito rješavanje svih različitih aspekata dezinformacijske prijetnje potrebno zajedničko djelovanje svih

relevantnih institucijskih aktera i privatnog sektora, posebno internetskih platformi, i civilnog društva u cjelini;

- pozivaju Europsko vijeće da podrži ovaj akcijski plan;

- pozivaju države članice na suradnju u provedbi mjera utvrđenih u ovom akcijskom planu;

- pozivaju sve relevantne dionike da što prije provedu mjere koje su hitne i relevantne uoči predstojećih europskih izbora u svibnju 2019.

---

(1) Komunikacija o suzbijanju dezinformacija na internetu, COM(2018) 236.

(2) Komisija je predložila ciljane mjere za rješavanje problema širenja nezakonitog sadržaja na internetu, uključujući Preporuku o mjerama za suzbijanje nezakonitih internetskih sadržaja (C(2018) 1177). Vidjeti i prijedlog Uredbe o sprečavanju širenja terorističkih sadržaja na internetu COM(2018) 640 i revidiranu Direktivu o audiovizualnim medijskim uslugama dogovorenu 6. studenoga 2018.

(3) Zaključci Europskog vijeća od 22. ožujka 2018.

(4) JOIN(2018) 16.

(5) Zaključci Europskog vijeća od 28. lipnja 2018.

(6) Zaključci Europskog vijeća od 18. listopada 2018.

(7) Vidjeti raspravu o politikama pod nazivom „Borba protiv širenja dezinformacija na internetu: izazovi za medijski ekosustav” i zaključke Vijeća od 27. studenoga 2018.

(8) U okviru Obveze iz Charlevoixa o obrani demokracije od stranih prijetnji čelnici skupine G-7 obvezali su se da će poduzeti usklađene mjere protiv stranih aktere koji žele ugroziti naša demokratska društva i institucije, naše izborne postupke, našu suverenost i sigurnost.

(9) Vidjeti i zaključke Vijeća od 27. studenoga 2018.

(10) COM(2018) 794.

(11) Iako se definicije hibridnih prijetnji razlikuju te moraju biti fleksibilne kako bi se odgovorilo na njihovu promjenjivu prirodu, konceptom hibridnih prijetnji obuhvaćena je kombinacija prisilne i subverzivne aktivnosti te konvencionalnih i nekonvencionalnih metoda (tj. diplomatskih, vojnih, gospodarskih i tehnoloških) koje državni ili nedržavni akteri mogu upotrebljavati na koordiniran način kako bi postigli određene ciljeve, pritom ne poprimajući razmjere službene objave rata. Naglasak je obično na iskorištavanju slabosti mete i stvaranju nejasnoća kako bi se omeli procesi odlučivanja. Velike kampanje dezinformiranja javnosti, u kojima se upotrebljavaju društvene mreže za kontrolu političkog diskursa ili radikalizaciju,

novačenje i usmjeravanje zamjenskih aktera, mogu biti sredstva hibridnih prijetnji. Vidjeti JOIN(2016) 18.

(12)

Za potpuni pregled mjera vidjeti Komunikaciju o osiguravanju slobodnih i poštenih europskih izbora, COM(2018) 637 final.

(13)

Riječ je o dodanim sankcijama uz one predviđene Općom uredbom o zaštiti podataka (Uredba 2016/679).

(14)

Zajednički okvir za suzbijanje hibridnih prijetnji: odgovor Europske unije, JOIN(2016) 18 final.

(15)

Ti kibernapadi mogu obuhvaćati ciljane napade radi prikupljanja osjetljivih informacija koji prethode curenju točnih i netočnih informacija, preuzimanje računa na društvenim mrežama, račune na društvenim mrežama koje vode botovi i ometanje sustava informacijske tehnologije, na primjer, radiotelevizijskih društava ili izbornih povjerenstava.

(16)

Vidjeti na primjer izvješće osoblja za planiranje politika i francuskog Instituta za strateška istraživanja: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/information_manipulation_rvb_cle838736.pdf.

(17)

Zajednička izjava 17 država članica Organizacije za zabranu kemijskog oružja (OPCW) o napadu kemijskim oružjem u Doumi u Siriji:

https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/manipulation-of-information/article/syria-chemical- attacks-in-douma-7-april-joint-statement-by-france-and-16-other.

(18)

Za pojedinosti o kampanji dezinformiranja o obaranju zrakoplova MH-17 vidjeti radnu skupinu za stratešku komunikaciju na istoku: https://euvsdisinfo.eu/mh17-time-is-running-out-for-disinformation/ and https://euvsdisinfo.eu/flight-mh-17-three-years-on-getting-the-truth-out-of-eastern-ukraine/ i izjavu Zajedničkog istraživačkog tima: https://www.om.nl/onderwerpen/mh17-crash/@104053/reaction-jit-to/.

(19)

https://euvsdisinfo.eu/timeline-how-russia-built-two-major-disinformation-campaigns/

Za pojedinosti o ruskoj kiberoperaciji usmjerenoj na Organizaciju za zabranu kemijskog oružja u Haagu vidjeti: https://www.government.nl/latest/news/2018/10/04/netherlands-defence-intelligence-and-security-service-disrupts-russian-cyber-operation-targeting-opcw.

(20)

Vidjeti https://freedomhouse.org/report/freedom-net/freedom-net-2017 .

(21)

Vidjeti COM(2018) 245 i COM(2018) 244.

(22)

Ruska vojna doktrina izričito priznaje da je informacijsko ratovanje jedna od njezinih domena: https://www.rusemb.org.uk/press/2029.

(23)

Prema podacima Sveučilišta u Oxfordu, na platformama za izravnu razmjenu poruka ove su godine zabilježene kampanje dezinformiranja u najmanje deset zemalja.

(24)

Zaključci Vijeća o proširenju i procesu stabilizacije i pridruživanja od 15. prosinca 2015.

(25)

Zaključci Vijeća o borbi protiv terorizma doneseni 19. lipnja 2017.

(26)

U tekućim raspravama o proračunu za 2019. predviđa se povećanje sa 1,9 milijuna EUR u 2018. na 5 milijuna u 2019.

(27)

Izmjenama proračuna za 2019. i/ili prijedlogom proračuna za 2020.

(28)

Mreža uključuje predstavnike glavnih uprava Komisije i njezinih predstavništava. Komisija je s Europskom službom za vanjsko djelovanje i Europskim parlamentom nedavno uspostavila i radnu skupinu za suzbijanje dezinformacija uoči europskih izbora.

(29)

Vidjeti Preporuku Komisije C (2018) 5949 o mrežama za suradnju u području izbora, transparentnosti na internetu, zaštiti od kibersigurnosnih incidenata i borbi protiv kampanja dezinformiranja u kontekstu izbora za Europski parlament. Te će mreže okupiti nacionalna izborna tijela, regulatorna tijela u području audiovizualnih medija, tijela za kibersigurnost i zaštitu podataka te odgovarajuće stručne skupine, na primjer u području medijske pismenosti. One zajedno s institucijama Unije predstavljaju europsku mrežu za izbore. Europska mrežu za izbore sastat će se po prvi put u siječnju 2019.

(30)

Osnovana je u skladu s preporukom izdanom 12. rujna 2018.

(31)

Koordinacijski centar za odgovor na hitne situacije osnovan je na temelju članka 7. Odluke 1313/2013/EU o Mehanizmu Unije za civilnu zaštitu.

(32)

Situacijska soba tijelo je u stalnoj pripravnosti Europske službe za vanjsko djelovanje koje osigurava praćenje stanja u cijelom svijetu i uvid u aktualno stanje. Ona je dio Obavještajnog i situacijskog centra EU-a i služi kao obavještajni centar za sve relevantne dionike iz europskih institucija.

(33)

U Komisiji bi članovi Kolegija povjerenika, služba glasnogovornika i predstavništva Komisije zadržali svoju ključnu ulogu u opovrgavanju pogrešnih navoda kad god se oni pojave u medijskim izvješćima.

(34)

Nekoliko predstavništva Komisije razvilo je alate prilagođene lokalnim uvjetima za opovrgavanje dezinformacija, kao primjerice „Les Décodeurs de l'Europe" u Francuskoj, „UE Vero Falso" u Italiji, „Euromyty.sk" u Slovačkoj i javni natječaj za crtače stripova na temu razbijanja mitova o EU-u u Austriji te serija stripova u Rumunjskoj.

(35)

https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation . Prvi potpisnici Kodeksa 16. listopada dostavili su svoje službene pristupnice Kodeksu u kojima su utvrđene obveze koje će svaki potpisnik poštovati i tablica s popisom najboljih praksi relevantnih poduzeća te etape ukupne provedbe Kodeksa u EU-u. Među prvim potpisnicima nalaze se glavne internetske platforme (Facebook, Google, Youtube, Twitter), pružatelji softvera (Mozilla), oglašivači te nekoliko trgovinskih udruženja koja predstavljaju internetske platforme i sektor oglašavanja. Kodeks dobre prakse trebao bi stvoriti transparentniji, pouzdaniji i odgovorniji internetski ekosustav i zaštititi korisnike od dezinformacija.

(36)

Europska skupina regulatora za audiovizualne medijske usluge sastavljena je od svih mjerodavnih regulatora svih država članica. Komisiji pruža tehničke savjete u brojnim područjima povezanima s primjenom Direktive, olakšava suradnju među nacionalnim regulatornim tijelima i/ili organima te između nacionalnih regulatornih tijela i/ili organa i Komisije. Revidiranom Direktivom o audiovizualnim medijskim

uslugama dodatno je ojačana uloga te skupine, posebno u pogledu platformi za dijeljenje videozapisa.

(37)

To bi se moglo dodatno istražiti u sklopu aktivnosti praćenja medijskog pluralizma, projekta koji sufinancira Europska unija, a provodi Centar za medijski pluralizam i slobodu medija u Firenci.

(38)

Vidjeti Preporuku Komisije o mrežama za suradnju u području izbora, transparentnosti na internetu, zaštiti od kibersigurnosnih incidenata i borbi protiv kampanja dezinformiranja u kontekstu izbora za Europski parlament, C(2018) 5949.

(39)

Uredba (EU) br. 1316/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2013. o uspostavi Instrumenta za povezivanje Europe, izmjeni Uredbe (EU) br. 913/2010 i stavljanju izvan snage uredaba (EZ) br. 680/2007 i (EZ) br. 67/2010.

(40)

Te će aktivnosti uključivati internetsku knjižnicu i centar za učenje pod pokroviteljstvom Unije za obrazovanje o medijskoj pismenosti te druge alate za medijsku pismenost.

(41)

Članak 33.a revidirane Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama.

(42)

COM(2018) 435.

(43)

Program Kreativna Europa, ako se usvoji, pridonijet će jačanju europskog sektora informativnih medija, raznolikosti i pluralizma novinarskog sadržaja, kao i kritičkog pristupa medijskom sadržaju zahvaljujući medijskoj pismenosti, COM(2018) 438.

(44)

Komisija financira projekt „openmediahub” kako bi se: i. novinarima u susjedstvu pružile vještine koje su potrebne za neovisno i objektivno izvješćivanje; ii. poboljšale vještine uredničkog osoblja i iii. ojačale mreže medijskih stručnjaka i novinara u susjedstvu. Kad je riječ o zapadnom Balkanu, Komisija pruža financijsku potporu za uspostavu mreže novinarskih udruga, izgradnju povjerenja u medije i jačanje pravosudnih sustava u cilju zaštite slobode izražavanja. U tom području Komisija također podupire javne medije, nove neovisne medije, poboljšanje kvalitete i profesionalnost u novinarstvu.